

PASITINKANT 30 NUMERĮ: TELKIAME „VISA TAI, KAS PER LIETUVOS VALSTYBĖS RAIDĄ YRA IŠBARSTYTA JOS PARLAMENTARIZMO PUSLAPIUOSE“

DR. REGINA VARNIENĖ-JANSSEN

Prieš 17 metų buvo pasirašytas Tarpinstitucinis sprendimas dėl „Parlamento studijų“ įsteigimo ir šiandien jau galime pasidžiaugti leidinio redkolegijos bei autorių atkaklaus ir nuoseklaus darbo rezultatais. Sklaidydamas „Parlamento studijų“ numerius ir skaitydamas straipsnius, pagarbiai nustembi, matydamas tokią didelę jų įvairovę. Tai moksliniai straipsniai ir pranešimai, susiję su istorine, teisine, lingvistikos, politologijos, informacijos valdymo, nacionalinio ir europinio parlamentarizmo tradicija, valstybės politinio gyvenimo raiška, neabejotinai galintys daryti įtaką Lietuvos politinės kultūros brandai. Sukauptas išties vertingas „Parlamento studijų“ archyvas, telkiantis įvairių laikotarpių parlamentarizmo problematikos tyrimus, įvertinančius įvykius, asmenybes, sprendimų pasekmes, procesus bei politines situacijas demokratinės pažangos aspektu ir kartu aprėpiantis „Visa tai, kas per Lietuvos valstybės raidą yra išbarstyta jos parlamentarizmo puslapiuose <...>“.¹

Kaip ir kiekviena sukaktis, šis 30 žurnalo numeris sugrąžina į pradinį tašką – ištakas, skatinančias ieškoti naujų vertinimo aspektų. Kokia data žymėti šio leidinio atsiradimą? Lietuvos nepriklausomybės raida, išlaisvinusi humanitarinius ir socialinius mokslus, paspartinusi jų kryptčių išgryninimą, mokslininkų pasirinkimus tarp šakų

¹ Vaišnys, A. *Leidinio koncepcijos metmenys*. Prieiga per internetą: <https://journals.lnb.lt/parliamentary-studies/about>

ir poreikių, atskleidė parlamentarizmo, ypatingo politikos, teisės, komunikacijos reiškinių, tyrimų trūkumą: XXI a. pradžioje Lietuvos mokslo įstaigose vis dar nebuvo pasirenkama temų, kuriomis būtų aktualizuojama institucinė parlamento patirtis, kadangi kita problematika sulaukdavo kur kas daugiau mokslinių interesų ir net įkvėpimo. Net 2000-aisiais, minint Steigiamojo Seimo 80-metį, pernelyg mažai tyrėjų į tarptautinę mokslinę konferenciją buvo priimti ne tik skaityti pranešimų pagal tematikos naujumo ir aktualumo kriterijus, bet pirmiausia diskutuoti, kadangi pranešimų santraukos buvo išleistos atskiru leidiniu dar iki renginio². Tada vienas iš pranešėjų, britų istorikas dr. Paulas Seawardas, Bendruomenių Rūmuose kuravęs parlamentarizmo istorijos sekciją, pabrėžė būtent teminį Seimo istorijos reikšmingumą, kadangi ji driekiasi per kelis amžius – panašiai, kaip Jungtinėje Karalystėje. Apie Seimo istorijos tyrimų trūkumą kalbėjo ir Seimo sudarytos Steigiamojo Seimo sukakčiai minėti komisijos pirmininkas VII Seimo pirmininkas Vytautas Landsbergis. Klausimas dėl parlamentarizmui skirto leidinio tapo vis aktualesnis ir kitos kadencijos parlamento vadovybei, todėl jis buvo aptariamas ir bent dviejuose Seimo valdybos posėdžiuose greta „kitų klausimų“, nes ir Seimo kanceliarijai, ir Lietuvos nacionalinei Martyno Mažvydo bibliotekai, teikiančiai Seimui informacijos analizės ir bibliografijos paslaugas, teko pripažinti, jog nuolatinių, specializuotų temos tyrimų nėra.³ Taip brendo sprendimas inicijuoti mokslo darbų rinkinį, telkiantį tyrimus parlamentarizmo klausimais. Kurį laiką šiai idėjai įgyvendinti trūko valstybinio požiūrio ir finansinės paramos. Pirmas žingsnis tokia kryptimi buvo žengtas subūrus kelių mokslo įstaigų vadovus, tarp jų ir Nacionalinės bibliotekos direktcijos atstovę (šio teksto autorę), į pasitarimą Seime ir 2004 m. gegužę buvo pasirašytas Tarpinstitucinis

² 1920–1922 metų parlamentinė patirtis: sprendimų politika, tikslai, aplinkybės (konferencija) Steigiamajam Seimui – 80. Vilnius, 2000, p. 87 : iliustr.

³ Vaišnys, A. (2018). Kam įstatymų leidėjui istorija? *Parlamento studijos*. Nr. 25, p. 5. Prieiga per internetą: <https://journals.lnb.lt/parliamentary-studies/article/view/43>

sprendimas dėl „Parlamento studijų“ steigimo, tai padėjo pamatus mokslo darbų žurnalo pasirodymui: suformuota leidinio redakcinė kolegija⁴ įpareigojant ją sukurti leidinio nuostatus, numatyta kreiptis į Seimo vadovybę dėl tarpininkavimo Vyriausybėje, kad būtų skirta lėšų leidiniui parengti bei leidybai, o leidinio steigėju bei leidėju galiausiai viename iš Seimo vadovybės posėdžių redakcinei kolegijai buvo rekomenduota pasirinkti Lietuvos nacionalinę Martyno Mažvydo biblioteką.

Laikas negailestingai užmarštin nugarazdina daugelį dalykų, tačiau atmintin giliai įsirėžė neįprastos aplinkybės, sustabdžiusios jau įsibėgėjusią „Parlamento studijų“ leidybą. Leidinio sėkmė ir sprendimas dėl leidybinių teisių suteikimo Nacionalinei bibliotekai tenkino ne visus. 2007 m. tuometinis Seimo kancleris iš Nacionalinės bibliotekos pareikalavo Seimui perduoti „Parlamento studijų“ leidybos teises, motyvuodamas tuo, kad toliau mokslo darbų žurnalo leidyba pagal problematiką turi priklausyti Seimo kanceliarijai ir būti finansuojama iš Seimo kanceliarijos lėšų. Kadangi autoriai ir kiti mokslininkai nesutiko bendradarbiauti su tuometine Seimo leidyklos „Valstybės žinios“ vadovybe ir tuometiniu kancleriu, tai „Parlamento studijų“ leidimas nutrūko net dvejiems metams. Kita vertus, tarpinstitucinės redkolegijos, mokslininkų ir straipsnių autorių pastangos siekiant atgaivinti leidinį nenuėjo perniek ir 2009 m. balandžio 1 d. Seimo valdyba nurodė Seimo kanceliarijai grąžinti leidybos teises steigėjui ir leidėjui – Nacionalinei bibliotekai. Kitaip tariant, X Seimo pirmininkas Arūnas Valinskas ir valdyba, išklausę redakcinės kolegijos narių dr. Aivo Ragausko ir dr. Andriaus Vaišnio, atkūrė sąlygas leisti reikšmingą mokslinį leidinį vėl užtikrinant nepriklausomumą ir plečiant parlamentarizmo studijų lauką mūsų šalyje.

Dar tais pačiais metais pasirodė ir naujas „Parlamento studijų“ numeris, tęsiantis šio leidinio istoriją. Taigi 2004 m. Seimo valdybos

⁴ Vilniaus universiteto rektorius Benediktas Juodka prie šios iniciatyvos vadovaujamos aukštosios mokyklos vardu prisijungė atskiru laišku 2006 m.

narių laikinai ėjusio pareigas VIII Seimo pirmininko Česlovo Juršeno ir pirmininko pavaduotojo Vytenio Povilo Andriukaičio pritarimas leidinio idėjai ir sprendimui dėl „Parlamento studijų“ leidybinių teisių suteikimo Nacionalinei bibliotekai buvo įžvalgus. Neabejotinai šis sprendimas buvo grindžiamas tuo, jog greta pagrindinių funkcijų Nacionalinė biblioteka nuo 1991 m. lapkričio 20 d. Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo nutarimu kartu su Lietuvos Seimo padaliniais jau vykdė ir parlamentinės bibliotekos funkcijas (įstatymu tai įtvirtinta 2004 m.). 2018 m. A. Vaišnys pakartotinai įvardijo priežastį leisti „Parlamento studijas“ Nacionalinėje bibliotekoje – tai buvo siekis apsaugoti mokslo darbų žurnalą nuo išorinių pastangų koreguoti objektyvius tyrimų rezultatus arba net užgniauzti jo leidybą: „Viena priežasčių leisti „Parlamento studijas“ Lietuvos nacionalinėje bibliotekoje ir buvo konceptualus tikslas sukurti nepriklausomo tekstų vertinimo tradiciją. Tokia jau yra.“⁵

Pasitikdami 30 „Parlamento studijų“ numerį, galime tvirtinti, jog žurnalas jau turi ir savo autorius, ir skaitytojus. Tai ne tik politikai ar politikos stebėtojai – tai ir valstybės istorijos bei teisės tyrinėtojai arba aktyvūs istorijos gerbėjai. Laikui bėgant tobulėjo leidinio sklaida. Svetainėje *Parlamentostudijos.lt* panaudojus saityno įrankius buvo sukurta daug patogesnė vartotojams informacijos paieška. Šie pokyčiai suteikė leidiniui ir svetainei ne vien patrauklumo. „Parlamento studijų“ numeriai ir straipsniai tapo kur kas greičiau pasiekiami, patogesni skaityti, o svetainė, kaip šalies parlamentinių tyrimų platforma, tapo atviresnė platesnei informacijos vartotojų auditorijai. Žvelgiant į svetainės *Parlamentostudijos.lt* perspektyvą, tikslinga būtų pasitelkti trečios kartos saityno (angl. *Web 3.0*) technologijas, grindžiamas susietųjų atvirųjų duomenų metodologija. Taip vartotojas į suformuluotą užklausą turėtų gauti ne tik šioje svetainėje skelbiamus skaitmeninius mūsų šalies autorių straipsnius ir informaciją

⁵ Vaišnys, A. (2018) Kam įstatymų leidėjui istorija? *Parlamento studijos*. Nr. 25, p. 7. Prieiga per internetą: <https://journals.lnb.lt/parliamentary-studies/article/view/43>

apie juos, bet ir papildomai būtų nukreipiamas į viešai prieinamus kitų šalių mokslininkų tyrimus parlamentarizmo tema. Nors ir kiek vėluodamos, semantinio saityno technologijos jau atkeliauja ir į šalių atminties institucijas bei leidybos industriją.

Atlikto tyrimo duomenimis⁶, nuo 2009 m. žurnalui atnaujinus leidybą, turinys papildytas naujomis – informacijos valdymo, komunikacijos, ekonomikos ir sociologijos temomis. Kita vertus, istorinė tematika parlamentarizmo straipsnių ir toliau parengiama daugiausia. Tai patvirtina ir šiame numeryje vyraujanti istorinė tematika. Pirmieji trys numerio straipsniai skirti Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Seimo po 1569 m. Liublino unijos veiklos formoms ir politinei elgsenai įvairiais Abiejų Tautų Respublikos gyvavimo periodais įvertinti, taip pat pačios Liublino unijos vertinimui naujausioje lietuvių istoriografijoje. Dar iki Liublino unijos LDK Seimas tapo pagrindine institucija, kur buvo brandinamos ir įgyvendinamos naujos valstybės modernizavimo idėjos. Todėl tyrinėjant LDK Seimo po Liublino unijos su Lenkijos Karalyste istoriją kyla klausimų: ar 1569 m. sudarius Liublino unijos sutartį su Lenkijos Karalyste pasibaigė LDK Seimo, kaip valstybės institucijos, istorija? Kokias parlamentinės veiklos formas taikė ir kokia buvo LDK politinės bendruomenės laikysena bendraujant su unijos partneriais, atstovaujant savo valstybės interesams jungtinėje Lenkijos ir Lietuvos Respublikoje? Koks buvo Lenkiją ir Lietuvą siejantis valstybinis ryšys po 1569 m. Liublino unijos? Ar šiuo laikinio gyvenimo realijos daro įtaką istorinės atminties politikai? Į šiuos klausimus padeda atsakyti prof. habil. dr. Jūratės Kiaupienės, dr. Ramunės Šmigelskytės-Stukienės ir dr. Gintauto Sliesoriūno straipsniai. Jus aptardama mėginsiu rasti sietį.

Habil. dr. Jūratė Kiaupienė straipsnyje „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Seimas – valstybės modernizacijos proceso grandis

⁶ Šuminas, A. (2014). Parlamentarizmo mokslinių tyrimų dešimtmetis: 2004–2013 m. „Parlamento studijų“ ir pasaulinių tendencijų apžvalga. *Parlamento studijos*, Nr. 16. Prieiga per internetą: <https://journals.lnb.lt/parliamentary-studies/issue/view/no16>

(1572–1587 metai)“ daugiausia dėmesio skiria LDK Seimo parlamentinės veiklos formoms ir turiniui po 1569 m. Liublino unijos su Lenkijos Karalyste 1572–1587 m. Tyrimo rezultatai leidžia autorei daryti išvadą, jog LDK Seimas ne tik atgaivino savarankišką veiklą Abiejų Tautų Respublikos Seimo sudėtyje, telkdamas politinę tautą atstovauti Lietuvos valstybės interesams sudėtinėje Lenkijos ir Lietuvos Respublikoje, bet ir gebėjo suvaldyti situaciją savo šalies viduje per Abiejų Tautų Respubliką ištikčiusius pirmuosius tris tarpuvaldžius (1572–1573, 1574–1576 1586–1587). Autorė pabrėžia, kad tokia aktyvi parlamentinių institucijų veikla sustiprino LDK suverenumą bendros valstybės sudėtyje ir skatino XVI a. pirmoje pusėje prasidėjusius Lietuvos valstybės modernizacijos procesus, įtraukiančius vis daugiau politinės tautos atstovų.

Dr. Ramunės Šmigelskytės–Stukienės straipsnis „Liublino unijos tvarumo problema valstybės centralizacijos akivaizdoje: Lietuvos bajorijos pozicijos (tarp Ketverių metų seimo ir Gardino seimo)“ tyrimo objektu glaudžiai siejasi su pirmuoju straipsniu. Autorė parodo politinių įvykių kupiną paskutinių XVIII a. dešimtmečių Abiejų Tautų Respublikos laikotarpį, atvedusį valstybę į švelniąją revoliucija įvardintą 1791 m. Gegužės trečiosios konstitucijos epochą. Čia, kaip ir pirmame straipsnyje, tyrimo duomenimis autorė pagrindžia, jog LDK politinės tautos atstovų laikysena su Lenkijos Karalyste unijos atžvilgiu 1788–1793 m. padėjo suvaldyti šalies vidaus situaciją vykstant intensyviems centralizacijos procesams, o 1793 m. Gardino seime padėjo įtvirtinti dualistinį valstybės modelį, iš esmės nesiskiriantį nuo įstatymų, priimtų 1569 m., ir išlikusį nepakitusį iki paskutinių Abiejų Tautų Respublikos gyvavimo metų.

Dr. Gintauto Sliesoriūno straipsnis „Tragedija“, bet „labai naudinga“ – Liublino unijos vertinimai naujausioje lietuvių istoriografijoje“ siejasi su abiem minėtais straipsniais Lenkijos ir Lietuvos valstybinio ryšio pobūdžio įvardijimo aspektu. Remdamasis atliktu tyrimu, autorius formuoja savo požiūrį į Liublino įkurtos bendros Lenkijos ir

Lietuvos valstybės pobūdį bei pateikia Liublino unijos pasekmių LDK vertinimą. Pritardamas nuomonei, kad lietuviškoje istoriografijoje per pastaruosius kelis dešimtmečius, vertinant esmines 1569 m. Liubline sudarytos Lenkijos Karalystės ir LDK unijos pasekmes Lietuvos valstybei ir visuomenei, prieita bendro sutarimo, autorius siekia nustatyti ir jau ryškėjančias skirtis, susijusias su bandymais racionalizuoti, moderniais terminais klasifikuoti praeities reiškinius. Šias skirtis autorius atskleidžia analizuodamas įvairių laikotarpių mokslines publikacijas, skirtas po 1569 m. Lenkiją ir Lietuvą siejančiam valstybiniam ryšiui apibūdinti, ir pateikia išsamią šių sampratų analizės panoramą, skatinančią susimąstyti ir skaitytoją. Anot autoriaus, šiandien federacija vadinama valstybė, kurios sudėtinės dalys (sritys, kraštai) turi plačią savivaldą, o konfederacija – laisvai susieta suverenumo neatsisakusių valstybių sąjunga. Autorius atkreipia dėmesį, jog XVI–XVIII a. buvo priešingai. „Federacijos“ sąvoka paprastai buvo taikoma valstybių karinėms sąjungoms apibūdinti, o „konfederacijomis“ vadintos kai kurios specifinės sąrangos valstybės, pavyzdžiui, Nyderlandai arba Šveicarijos Sąjunga. Ir nors XX a. pabaigoje lietuvių istoriografijoje pradėta taikyti „konfederacijos“ sąvoka ėmė sparčiai populiarėti, autorius atkreipia dėmesį į tai, kad pačiame Liublino unijos akte ir lydimočiuose dokumentuose Lenkijos ir Lietuvos valstybių sąjungos pobūdžiui įvardinti tokia samprata dar nenaudota. Anot autoriaus, šiame akte įvardintą sentenciją „skelbiama federacija“ autorius rekomenduoja traktuoti kaip unijos akto pradžioje skelbiamo glaudaus ir neišardomo Lenkijos ir Lietuvos valstybinio ryšio deklaracijos istoriografinę interpretaciją. Straipsnio autorius, prisijungdamas prie nuosakesnių vertintojų, vengiančių vartoti „federacijos“ ir „konfederacijos“ sąvokas, kuriomis apibūdinama Lenkijos ir Lietuvos valstybinė sąjunga, laikosi nuomonės, kad tikslingiausia būtų nesprausti po 1569 m. Lenkiją ir Lietuvą siejusio valstybinio ryšio į modernios terminijos rėmus.

Galima daryti išvadą, jog aptartuose straipsniuose laikomasi vieningos nuomonės, kad buvimas kartu su Lenkija vienoje valstybėje

nors ir riboja Lietuvos valstybės suverenias galias, tačiau LDK politinės tautos atstovų taikomos parlamentinio darbo formos, turinys bei politinė laikysena Lenkijos Karalystės atžvilgiu įvairiais Abiejų Tautų Respublikos laikotarpiais užtikrino LDK suverenumą sudėtinėje valstybėje, jis išliko iki pat Lenkijos ir Lietuvos valstybės prievartinio sunaikinimo XVIII amžiaus pabaigoje. Kita vertus, aptartuose straipsniuose galima išvelgti ir skirčių, pavyzdžiui, Lenkiją ir Lietuvą siejančio valstybinio ryšio pobūdžio įvardijimo. J. Kiaupienė ir R. Šmigelskytė-Stukienė Lenkiją ir Lietuvą siejantį valstybinį ryšį įvardija remdamosi jau XX a. antroje pusėje išvirtinusia tradicija, susiformavusia Lenkijoje. G. Sliesoriūnas laikosi kitokio metodologinio požiūrio ir rekomenduoja nesprausti Lenkiją ir Lietuvą siejusio valstybinio ryšio į modernios terminijos rėmus, netinkamus unikaliai to meto Lenkijos ir Lietuvos valstybinei sąjungai įvardinti. Aptartuose straipsniuose terminologijos skirtys, pasireiškiančios apibūdinant Lenkijos ir Lietuvos valstybinę sąjungą po Liublino unijos, patvirtina, jog šiuolaikinio gyvenimo realijos daro įtaką istorinės atminties politikai skatindamos tyrėjus ieškoti praeities reiškiniams naujų vertinimo rakursų, pritaikant jiems ir modernią terminologinę raišką. Aptarti straipsniai, grindžiami archyvinių šaltinių ir mokslinių publikacijų analize, svariai papildo įvairių LDK gyvavimo tarpinių Abiejų Tautų Respublikoje parlamentinių institucijų tyrimus. Kita vertus, požiūrių į tuos pačius tyrimo objektus skirtys vis dar palieka erdvės tolimesnei mokslinei diskusijai, kurios reikalingumą patvirtina ir iškilaus mokslininko Williamo Hamiltono išsakyta mintis, kad „niekada nesame tikri, kad nuomonė, kurią esame linkę užgniaužti, yra klaidinga“.

Dr. Juozas Skirius straipsnyje „JAV lietuvių tautininkų 1944 m. vasario 5–6 d. seimo sušaukimas ir reikšmė“ siekia įvertinti 1944 m. Niujorke vykusio Amerikos lietuvių seimo motyvus ir tikslus. Nuoseklus archyvinių šaltinių tyrinėjimas leido straipsnio autoriui surinkti pakankamai duomenų apie JAV lietuvių bendruomenės politinę veiklą, akivaizdžiai suaktyvėjusių paskutiniaisiais Antrojo pasaulinio karo

metais sparčiai keičiantis padėčiai Rytų fronte. Lietuvai anuomet kaip tik iškilo antroji bolševikinės okupacijos grėsmė. Tai ir paskatino JAV lietuvių bendruomenę telktis politinei veiklai aktyviau paremti Lietuvos nepriklausomybės siekį. Anot autoriaus, būtent tuo metu bren-do Amerikos lietuvių seimo, kuris parengtų bendrą visų JAV lietuvių politinės veiklos ir Lietuvos rėmimo programą, idėja. Kita vertus, vi-sos Amerikos lietuvių seimo idėjos analizuojamu laikotarpiu nebu-vo lemta įgyvendinti dėl politinių pažiūrų skirčių lietuvių politinėse bendruomenėse. Žvelgiant į išsamią autoriaus pateiktą JAV įvairių politinių srovių diskusijų ir ginčų panoramą, peršasi nuomonė, jog pagrindinė nesutarimų tarp anuomet stipriausių politinių jėgų Ame-rikos lietuvių tarybos (toliau – ALT) ir tautininkų priežastis buvo ly-derystės klausimas dėl visuotinio Amerikos lietuvių seimo steigimo. Autorius daro išvadą, jog 1944 m. vasario 5–6 dienomis Niujorke įvy-kęs tautininkų sukviestas Amerikos lietuvių seimas, nors ir sutraukęs per 400 dalyvių, ne tik tautininkų, ir priėmęs nutarimus, kuriais buvo siekiama JAV valdžios palaikymo nepripažįstant Lietuvos okupaci-jos, jau ir pačių renginio organizatorių nebebuvo traktuojamas kaip visų JAV lietuvių seimas. Tokią išvadą autorius daro remdamasis šio renginio medžiaga, kurioje užfiksuota, jog Vykdomajam komitetui buvo pavesta „sušaukti visuotinį Amerikos lietuvių seimą“. Nors šiam renginiui nebetaikoma „seimo“ samprata, jo vaidmuo, autoriaus nuo-mone, yra labai reikšmingas Lietuvai ir jos žmonėms, nes šis seimas skatino JAV valdžią nepripažinti Lietuvos okupacijos. Vidaus politi-kos požiūriu šis renginys prisidėjo prie JAV lietuvių tautininkų konso-lidavimo. Kadangi iki šio straipsnio JAV lietuvių ideologinės tautinės srovės veikla paskutiniaisiais Antrojo pasaulinio karo metais praktiškai nebuvo tyrinėta, šis straipsnis svariai papildys žinias apie šios JAV po-litinės srovės veiklą ir paramą nepriklausomybės siekiančiai Lietuvai.

Dr. Astos Petraitytės-Briedienės tekstas „Neparašyta istorija: Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Užsienio reikalų ko-misija“ skatina sugrįžti į 1990–1992 m., kai vyko kova už Lietuvos

nepriklausomybę, o išsipildžiusi siekiamybė – nepriklausomybės atgavimas – sudarė sąlygas Aukščiausiai Tarybai-Atkuriamajam Seimui užtikrinti nuolatinį darbą bei atkurti būtinas parlamentines struktūras. Viena iš tokių struktūrų buvo 1990 m. kovo 14 d. patvirtinta Užsienio reikalų komisija, ji dirbo iki paskutinio Aukščiausiosios Tarybos posėdžio (1992 m. lapkričio 11 d.), jos veiklos analizei skiriamas šis straipsnis. Parlamentinės veiklos tyrimas grindžiamas archyvinių šaltinių, saugomų Seime, publikacijų, skirtų parlamente vykusioms konferencijoms ir kitiems renginiams viešinti, įvykių liudininkų memuarų kokybine analize. Autorė analizuoja Užsienio reikalų komisijos parlamentinę veiklą remdamasi kruopščiai surinktos faktografinės medžiagos analize. Tai komisijos sudėties atranka ir tvirtinimas 1990 m. kovo 20 d., diplomatinių kelionių maršrutai, užduotys ir tikslai, užsienio delegacijų priėmimo organizavimas, užsienio lietuvių parama Lietuvos parlamentinei veiklai ir, svarbiausia, tarptautinis Lietuvos valstybingumo pripažinimas. Autorė argumentuotai teigia, kad po 1991 m. rugpjūčio Užsienio reikalų komisijai prasidėjo naujas etapas veiklos, orientuotos į valstybės dalyvavimą tarptautinėje arenoje įstojant arba sugrįžtant į tarptautines organizacijas kaip visateisei narei. Kadangi straipsnis apsiriboja šios parlamentinės veiklos analize iki 1992 m., autorės siekis tyrimą plėtoti teikia vilties, nes nauji tyrimai padėtų rekonstruoti tolimesnę šios svarbios institucijos parlamentinę veiklą ir nustatyti tikslesnį jos indėlį grąžinant Lietuvą į tarptautinę bendruomenę.

Apibendrindama linkiu redakcinei kolegijai stiprinti kitų parlamentarizmo šakų tyrimus atspindinčių rezultatų publikavimą, kadangi Seimo istorijai nagrinėti iš tikrųjų pavyko suburti daug autorių; dabar aktualu intensyviau skatinti mokslinių straipsnių teisės, ekonomikos, politinės komunikacijos, lingvistikos temomis publikavimą. Mums taip pat reikėtų viešos diskusijos dėl leidinio formato, ar tikslinga jį ir toliau leisti tradiciniu formatu, ar vis dėlto, esant Nacionalinės bibliotekos svetainei *Journals.lnb*, jau pakaktų skaitmeninės

žurnalo versijos. Taip pat svarbu būtų aptarti klausimą dėl atliktų parlamentarizmo tyrimų aktualizavimo tarptautiniu mastu. Prie to galėtų svariai prisidėti jų publikavimas ir anglų kalba.

„Parlamento studijoms“ pagaliau pavyko įsitvirtinti pripažintų šalies mokslinių leidinių rikiuotėje, kadangi Nacionalinė biblioteka turi tvirtą kartinį akmenį įstatyminei parlamentinei informacinio aprūpinimo funkcijai užtikrinti.